

Onderlinge toenadering rond de doop

Een verklaring

De doop geldt als het teken bij uitstek dat christelijke kerken verbindt. Toch was de geschiedenis die theologie en praktijk van de doop doormaakten, er óók een van hevige conflicten. Sommige werken door tot in onze tijd. Zo blijft het moeilijk de tegenstelling te overbruggen tussen kerken die enkel de doop van mondige mensen erkennen (volwassenendoop, doop op belijdenis) en kerken die, soms bijna uitsluitend, de kinderdoop praktiseren. Dat bleek ook gaandeweg het door de Raad van Kerken geïnitieerde Project Doop(v) erkenning. Niettemin zijn wij, de ondertekenaars van deze verklaring, afkomstig uit beide typen kerken, elkaar nader gekomen.

Historische achtergronden

Wat betreft de bijbelse achtergrond: wij onderschrijven, met de doop-verklaring van de commissie Faith & Order van de Wereldraad van Kerken, dat 'dopen op grond van persoonlijke belijdenis het best betuigde patroon in de nieuwtestamentische geschriften' is (Lima 1982, §11). Zeker, er werden al in de vroegste tijd van het christendom ook kinderen gedoopt. Veelal werd immers met degene die zich tot dat nieuwe geloof bekeerde en zich liet dopen, heel het huisgezin mee gedoopt. Maar primair ging het dan toch om de belijdenis en de doop van die bekeerling. Pas in de loop van de volgende eeuwen kwam de kinderdoop voorop te staan: kinderen mochten niet onder de macht van zonde en dood worden gelaten, en de doop gold als het sacrament van vergeving en vernieuwing. Maar ook de vanzelfsprekende samenhang van kerk en samenleving in het 'corpus christianum' werkte hierin door.

Zo werd de kinderdoop het overheersende patroon. De momenten van de doop en van het persoonlijk belijden van het geloof kwamen op het levenspad ver uit elkaar te liggen. In een deel van de Reformatie, bij de dopers of doopsgezinden, wilde men terug naar de in de bijbel 'best betuigde' praktijk, de doop op grond van persoonlijke belijdenis. Men zag die als zuiverder: de doop niet als een algemeen teken van opname in de Kerk, maar als bekrachtiging van de eigen, bewuste keuze voor Christus.

Twee tradities kwamen naast elkaar te staan: die van de kinderdoop en de volwassenendoop. Sterker, ze kwamen veelal *tegenover* elkaar te staan, als opties die elkaar vrijwel uitsloten. Dat conflict heeft velen in verlegenheid gebracht en pijn gedaan. Hoe kunnen we het te boven komen? De toenadering tussen die tradities begint met de erkenning dat het hier om een *gemeenschappelijk* probleem gaat, de wrange vrucht van eeuwen kerkgeschiedenis.

Groeiende wederzijdse waardering

In onze besprekingen werd het ons duidelijk dat er voor beide benaderingen: die van de volwassenendoop en de kinderdoop, veel valt te zeggen.

Zij die hechten aan de doop op belijdenis (doopsgezinden, baptisten, evangelicale- en Pinksterchristenen) erkennen dat er ook achter de praktijk van de kinderdoop zeer waardevolle gedachten schuilen. De gedachte bijvoorbeeld dat God zomaar, 'om niet', voor ons kiest, en wij niet voor God: dat wordt betuigd met een ritueel dat op het moment van 'zelf kunnen kiezen' ver vooruit loopt. Ook het verlangen om met een sterk, heilig teken te markeren dat God aan een kind zijn zegen geeft, wordt door wie hechten aan de vol-

wassenendoop als zeer legitiem herkend. Evenals het verlangen om als ouders uitdrukking te geven aan het gevoel van dankbaarheid voor dit geschenk van nieuw leven. Vandaar dat men in doperse kringen veelal, in plaats van de kinderdoop, een ander ritueel aan de 'ingang' van het leven kent, de 'kinderopdracht': het kind wordt opgedragen aan God en krijgt de zegen; er wordt dankbaarheid geuit voor dit geschenk; de ouders beloven hun kind in liefde en geloof op te voeden.

Anderzijds erkennen zij die afkomstig zijn uit kerken waar men (vooral) de kinderdoop praktiseert, dat dopen en belijden in wezen samenhangen. Dat komt in de praktijk van 'doop op belijdenis' heel direct tot uiting. Natuurlijk is er ook bij de kinderdoop een verband met belijden: die doop vooronderstelt het belijden van de ouders en van de geloofsgemeenschap. Bovendien wijst de doop van een kind vooruit naar latere momenten van catechetische vorming, confirmatie, bewuste toetreding tot de kerk. Maar, zo moeten zij die aan de kinderdoop hechten erkennen, soms blijven die 'latere momenten' uit en is er van een bewuste beaming van de ondergane kinderdoop niet of nauwelijks sprake. De volwassenendoop houdt de twee aspecten 'doop' en 'belijdenis' op een benijdenswaardige wijze bijeen! Geen wonder dat er in kerken die de kinderdoop praktiseren, regelmatig gelovigen zijn die zeggen het te betreuren dat zij hun eigen (kinder)doop niet bewust hebben kunnen ondergaan, en die daarom vragen om, wanneer zij belijdenis doen, opnieuw te mogen worden gedoopt.

Een levenslange groei

Zo neemt over en weer de waardering toe voor de sterke kanten van beide dooppraktijken. Beiderzijds groeit bovendien de overtuiging dat de doop niet slechts te maken heeft met één moment, maar deel is van 'een levenslange groei in Christus' (Lima, § 9). De kinderdoop is het begin van een weg, waarop nog vele momenten van toe-eigening van het geloof moeten volgen. De volwassenendoop is gelieerd aan een aanwijsbaar moment van belijden, maar daaraan is een weg van 'ernaar toe groeien' voorafgegaan, en er zal een weg van verder groeien in het geloof op volgen. Dit beeld van een levenslange weg relateert de vaak scherp aangezette tegenstelling tussen beide posities. Volgens het rapport van de Joint Working Group van de Wereldraad van Kerken en de Rooms-katholieke Kerk maken drie elementen deel uit van het patroon van de initiatie door de doop: de catechetische vorming, de doop in water en de participatie in het leven van de gemeenschap. Deze elementen zijn aanwezig in het levenslange proces van christen worden (JWG, Eighth Report 2005, Baptism, § 52).

Onherhaalbaar?

In de meeste kerken wordt de doop gezien als een sacrament of teken dat slechts één maal aan een mens kan worden bediend: het is onherhaalbaar. Soms staat die onherhaalbaarheid echter onder druk. Zoals gezegd: sommigen in de kerken waar de kinderdoop gebruikelijk is, betreuren het dat zij het sterkste teken van 'opgenomen worden in de kerk van Christus' niet zelf bewust hebben mogen ondergaan. Meermalen klinkt dan ook de vraag om, wanneer men belijdenis doet, opnieuw te worden gedoopt. Binnen de hedendaagse westerse cultuur, die op het zelf ervaren veel nadruk legt, klinkt die vraag des te luider. De kerken die vasthouden aan de (eenmalige) kinderdoop zoeken daarop een antwoord door meer aandacht te geven aan momenten en rituelen van *doopvernieuwing* of *doopgedachtenis*. Het gaat daarbij niet om een herhalen van de doop, maar om een in herinnering brengen van de destijds ondergane doop, om een opnieuw in-dachtig worden van het belang ervan.

Ook in de 'op belijdenis dependende', 'doperse' kerken wordt de vraag om opnieuw gedoopt te worden uiteraard regelmatig gesteld. Hij klinkt vaak bij de overgang van een als kind gedoopte naar zo'n kerk. In de doperse kerken die aan deze doopverkenning deelnamen, is er begrip voor dat zo'n wederdoop bij de zus-

terkerken, die de kinderdoop kennen, gevoelig ligt. Daarom beloven zij er prudent mee om te gaan. Tot een erkenning van de kinderdoop in het algemeen kunnen en willen deze doperse kerken vooralsnog niet overgaan. Maar bij toetreding van iemand die als kind in een andere kerk werd gedoopt, is in sommige doperse gemeenten een herdoop geen must. In verschillende van deze doperse gemeenten doet men dan ook ervaring op met een vorm van 'open lidmaatschap': waar in die gemeenschappen voorheen het lidmaatschap strikt gekoppeld was aan 'doop-op-belijdenis', staat men tegenwoordig aan mensen die de kinderdoop ontvingen maar in hun geweten bezwaard zijn een herdoop te ondergaan, de volledige deelname aan het gemeentelijk leven toe. Voor de toekomst lijkt een verdere bezinning op dergelijke vormen van open lidmaatschap van belang.

Soms acht men echter in doperse kerken de vraag om een nieuwe doop wel degelijk legitiem. Wanneer iemand die als kind werd gedoopt, bij de overgang naar een doperse gemeente de wens uitspreekt om op zijn of haar belijdenis gedoopt te worden, kunnen er pastorale redenen zijn om aan die wens tegemoet te komen. Aan het besluit daartoe dient een diepgaand pastoraal onderzoek vooraf te gaan. De doperse gemeente meldt deze doop bij de kerk waar de betreffende gelovige lid was, en doet daarbij een beroep op erkenning van een gewetensvol genomen besluit.

Is de doop noodzakelijk?

'De doop geldt als het teken bij uitstek dat christelijke kerken verbindt': zo begonnen wij deze verklaring. De meeste kerken delen de overtuiging dat de doop de onmisbare bezegeling is van het bij Christus' Kerk horen. Ook kerken die dat welhaast als een vanzelfsprekendheid nemen, erkennen niettemin dat er geloofsgemeenschappen zijn die dit sacrament niet kennen en toch voluit in de christelijke traditie staan (Leger des Heils, Genootschap der Vrienden). Ook zijn er kerken, zoals de Remonstrantse Broederschap, die de doop kennen als 'het teken van de opneming in de Kerk van Christus', maar hem niettemin niet als een strikte voorwaarde voor het lidmaatschap zien (ook hier is sprake van een vorm van 'open lidmaatschap'). Een en ander herinnert ons eraan dat Gods genade breder werkt dan enkel via het sacrament van de doop.

Eén Geest en één doop

Er tekent zich toenadering af tussen de kerken, met name ook tussen kerken die de kinderdoop kennen en de kerken uit de doperse traditie(s). Wij, de geloofsgemeenschappen die betrokken waren in dit proces van Doopverkenning, constateren dat met dankbaarheid en vreugde. Wij hopen in verdere contacten, breed-oecumenisch of bilateraal, steeds meer te ontdekken dat het de éne Geest is die in de verschillende dooppraktijken, met hun sterke en zwakke punten, werkt, en die ons brengt op oude, vertrouwde wegen, maar soms ook op verrassend nieuwe.

De kerken die deze verklaring ondertekenen spreken de intentie uit om op basis van het hierboven gestelde verder het gesprek met elkaar over de doop te blijven zoeken.

de Anglicaanse Kerk in Nederland, rev. J.R. Albers

de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, ds. E. van den Berg

de Evangelische Broedergemeente in Nederland, ds. Chr. Reichel

de Molukse Evangelische kerk, pdt. O. Matulesy

de Oud-Katholieke Kerk van Nederland, mgr. dr. J.A.O.L. Vercammen

de Protestantse Kerk in Nederland, ds. P. Verhoeff

de Remonstrantse Broederschap, prof. dr. Th.M. van Leeuwen

de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland, mgr. J.G.M. van Burgsteden s.s.s.

de Syrisch-Orthodoxe Kerk in Nederland, fr. B.S. Dogan

de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, ds. R. Yetsenga

de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten, br. M.H. Jonker

C. Reichel

J.A.O.L. Vercammen

J.G.M. van Burgsteden s.s.s.

Heiloo, 29 mei 2012